

Jakoba Alešovca izbrani spisi. Drugi, popravljeni natis. Priredil Jožef Volc. 6. zvezek: Ne v Ameriko! Založila Katoliška bukvarna. V Ljubljani 1912. 8°. 240 str. 1 K 50 v, vez. 2 K 40 v.

Zakaj se izseljujejo ti ljudje? To bi nam Alešovec težko povedal. Če čita Jerman, ki je baje videl par latinskih šol, knjige o Ameriki in se prikrade med tekst celo beseda — davek, ne bo s tem še nihče prepričan, nasprotno bi rekel kak nehvaležen bralec celo: „Kaprica!“ Mi sicer verjamemo v nujnost izseljevanja in obenem v popolno nezmožnost pisateljevo glede motivacije. In potem prizori, kaka neverjetna, včasih smešna dejanja, osebe spreminjajo pod Alešovčevimi prsti značaje kot kameleon barve! Tako bi se dalo jeremijaditi dalje brez konca — in rezultata! Kaj je vzrok fiasku, ni težko uganiti. Poleg tega, da ni bil pisatelj umetnik in mu je bil neznan vsak zmisel za koncepcijo, je bil tudi njegov znanstven in neznanstven aparat, s katerim se je lotil dela, silno enostaven. Najprimitivnejši pojmi iz geografije, nekaj prečitanih „indijanaric“ — to je bilo vse, če izvzamemo didaktične in moralizujuče sposobnosti.

Knjiga je bila in je namenjena preprostemu ljudstvu, ki je ne bo devalo pod kritičen mikroskop. Vendar je vprašanje, če bo dosegla svoj namen. Prvič veje iz knjige precej konservativnosti — včasih kitajske, ki dela ljudstvo nezaupljivo proti vsemu, kar nima izrazito rovtarskega akcenta in ubija vsako podjetnost, drugič je izseljevanje plod razmer in se bo dalo težko kaj opraviti z ideologijami.

Joso Jurkovič.

Bogdan Popović, Antologija novije srpske lirike. Izdala Matica Hrvatska. U Zagrebu. 1911. 8°. XX + 211 str.

Dobe se ljudje, zlasti med avtorji, ki imajo v naprej nepovoljno sodbo o vsakršnih antologijah. Poleg drugih so se branili priti v tak cvetličnjak Máchar, Rilke, George. Seveda se je našel opravičilec, ki je črhnil tvegano podmeno, da se je to zgodilo iz lukrativne tenkočutnosti. Bodisi temu kakorkoli, g. Popović zastopa v svojem predgovoru mnenje, da „pred najstrožom kritikom, samo antologije daju čitaocu dobro pesništvo“, zakaj „pravo reči, i nema dobrih pesnika, no samo dobrih pesama“. S tega zreljšča je umljivo, da zameta vsak akcesorij iz umetnikove osebnosti, iz njegovega življenja, ki bi nam utegnil povečati užitek ob njegovih umotvorih; na ta način motrimo predložene stvari sub specie æternitatis. Urednik pričujočega srbskega cvetja se je držal vseskozi — kakor obširno razpravlja o tem — najbolj umestnega, estetskega merila. To se pravi po njegovem: pesma mora imati emocije, mora biti jasna i mora biti cela lepa. Kakor so očitvidno upravičeni ti razlogi, bi vendar pristavil k drugi točki primer iz francoske poetike: če si hotel doseči rekord in si prečital četvero zvezkov R. Ghila, si ob koncu vedel istotoliko ko v začetku. Ali vzemite mnogo povelečevanega Mallarméja, čigar poedinemu sonetu je napisal prijatelj Wyzéwa dokaj obsežno brošuro za tolmač! Ne upam si torej obsojati nadaljnih Popovićevih besed: pri svaki estetički oceni treba imati na umu, da ona naučno i objektivno samo toliko vredi, koliko možete, da je obrazložite sebi i drugima.

V zbirki se nahajajo povečini zgolj čustvene, lirične pesmi, le nekaj se jih približuje pripovednemu žanru; a priznati moram, da štejejo zadnje skoro med najbolj izrazite bisere v celem nizu stopetinšestdesetih pesmi te Antologije (izvoljenih po ponovnem čitanju izmed kakih 8000 pesmi od petdeset pesnikov!). Spominjam samo na odlomek „Djački rastanak“, poln intimne poezije in ritmičnih efektov; ali „Spomen na Ruvarca“, ki po vsem svojem značaju sodi že bolj v drugo

skupino; potem „Korintsko hetero“, v polnozvočnih, plastičnih ritmihi opevano žalostno igro v miniaturni. Mogel bi poudariti še „Zimsko idilo“, ne všteti ostalih sorodnih kabinetnih kosov.

G. Popović, ki ne kaže nikake predilekcije za nobeno strujo in čigar eklekticismu ne godi prenapredna verzifikacija, je vtisnil celi knjigi nekako enoten pečat, vendar vsled tega ni trpela raznolikost niti najmanjše krivice. Vso snov je razcepil na tri oddelke, od katerih obsega prvi l. 1840—80. Kraj Njegoševe ponarodnele „Onamo, 'namo“ srečamo Radičevićeve polnarodne popevke, vsebujoče dušo zdravega prirodnega človeka, ki ostane vesel in veder,

Dok se poje, dok se vince pije,
Dok se kolo oko svirca vije,
Dokle srce za srcem uzdiše ...

in ki s smehom na mladeniških ustnih veli: Danas ima, a sutra nas nema. Brez posebne globine izraža svoje misli, toda v melodičnem jeziku; brez akcentuirane individualnosti, toda je zato glasitelj kolektivnih želj mladine. Poleg obveznega vina in ljubezenske strasti zazveni pri Gj. Jakšiću često trpka nota o bližnjem koncu, dočim Zmaj J. Jovanović obvlada širjo skalo motivov. Ugane ti gorje tuje sirote, navdušuje rojake za prosveto, vliva misli v sentencijsen kalup, peva lehkotne balade z iztočnim nadihom in je zmožen spesniti najdiskretnjšo podoknico:

Tiho noći	Žice predu
Moje sunce spava;	Iz svilenog glasa,
Za glavom joj	Otkali joj
Od bisera grana,	Duvak do pojasa,
A na grani	Pokrili joj
K'o da nešto bruji —	I lice i grudi,
Tu su pali	Da se moje
Sićani slavuji:	Sunce ne probudi.

Druga doba (do 1900) je že na zunaj obogatela za sujete iz narave. Pogostni naslovi so večje, suton, ponoć, proljeće itd., ki dajejo priliko bohotno razsipati barve ter zasledovati presenetljive analogije med ubranostjo naše psihe in prirodnega ambijenta. Ta generacija je ustvarila dosti blestečih bibelotov. Prim. „Sok“ od J. Dučića: lesk azura in lošč valov, žar iztoka in bajnost antičnega sveta, kakor jih je znal oživitvoriti edino Heredia, se vam porodi pred dušnim očesom ob čitanju podobnih stihov. Gosposka je taka poezija, in Dučić — eden najjačjih — jo je sam označil: *Mirna kao mramor, hladna kao sena. Zdi se vam, da poslušate parnasovca Mendèsa: Pas de sanglots humains dans le chant des poètes!*

Lepe ubranosti je vdihnil svojim kriticam A. Šantić, pa naj slika večerno občutje na otoku ali jutranje razpoloženje sred njiv, kadar sejanci stopajo umerjeno in

K'o razdrobljene zvezde, sve stiže
I pada sjeme iz žuljavih ruka.

V. Ilić neguje prevesno sanjarije in misel, ljubi težke in mračne predmete, kakor jih srečate pri severnih pisateljih; tudi klasičnega vpliva ne utaji. Med to družino se mora imenoma navesti tudi M. Rakić, mož izrazite individualnosti.

Najnovejša doba kaže lepe talente, toda ne vem, ali bodo imeli trajno ceno takile Ćurčinovi stih:

Dodje t. zv. jesen,
 T. j. stalo padati „žuto lišće“ itd.
 Te skoro pod svakom granom
 Po jedan pesnik;
 Stoji, i vidi
 Gde „mre“ priroda, i pogreb joj prati!

čeprav pri prvem branju zelo frapirajo. Gotovo pa take puščice precej pripomorejo, da se čimprej pokoplje oguljeni konvencionalizem. Odzdaj se bo takole odkrivala ljubezen:

Moja je ljubav od ovoga sveta.
 Da li sam ti peti, il' tek treći,
 Mom osećaju to ne smeta;
 Niti meni nisi prva, što ću kriti?
 A i ko zna šta još može biti!

Kdor se navdušuje za transpozicijo v umetnosti, naj čita „Muzičke vizije“ od Sv. Stefanovića, ki drugje v panteističnem zanosu šepče izvoljenki, „kako nema slasti večih od slastih stvaranja“ in ji hoče

U ime Večnog nevinost uzeti.

Temne perspektive v bodočnost nam odpira Pandurović; kaj bo z rodom, ki si nadeva tale kraljevski naziv

Mi,
 po milosti božjoj, deca ovoga stoleća ...

ko pa je izžet in izžit, podjarmljen pod žezlo alkohola, ko ti junaki uživajo z ženskami le

K'o žalostni oci nemoguće dece.

Nekaj protileka nudi končna „Rodoljubiva pesma“, igrana ob krepkih strunah samozaupanja. A. Debeljak.

N. M. Petrovskij, Bibliografičeskij spisok trudov V. Kopitarja. Varšava 1912. Leks. 8°. 76 str.

Pred šestimi leti je izdal N. M. Petrovskij, profesor slavistike na kazanskem vseučilišču, obširno in temeljito monografijo o prvih letih Kopitarjevega znanstvenega delovanja. Od tedaj je objavil dva važna nova prispevka: v „Žurnalu Minist. narodnago prosvěščeniya“ (1911) razpravlja o Kopitarju in Dobrovskega „Institutiones linguae slavicae dialecti veteris“, v varšavskem „Russk. Filolog. Věstniku“ pa je sestavil bibliografijo Kopitarjevih spisov. Od 1806—1844 jih ima zabeleženih — 192. Vsakemu spisu je dodal podrobne bibliografske podatke, kjer so bili prvič objavljeni, njih ponatise in pri anonimnih je pripisal dokaze, da so potekli izpod Kopitarjevega peresa. Hvale vredna temeljitost se zrcali iz tega dela. Pri „Patriotische Phantasien eines Slaven“ (št. 14, str. 10) naj se še pristavi ponatis v „Kopitarjevi spomenici“ str. 132—141. Pri tem članku bo treba citirati tudi znamenito študijo dr. Iv. Prijatelja: „Slovenščina pod Napoleonom“ v prvem letniku „Vede“, v kateri nam je odkril do zdaj neznane strani iz prvih let Kopitarjevega bivanja na Dunaju. Petrovskemu, ki pozna dobro vse slovenske vire, je prišla ta študija seveda prepozno do rok. — Želeti bi bilo, da bi dodal temu bibliografskemu pregledu še popoln indeks časopisov, pri katerih je Kopitar sodeloval, in po možnosti tudi strokovno kazalo.

J. Š.